

ПЕРЕДСЛОВО

Релігія і освіта – це тема, яка в українському інформаційному, дослідницькому, освітянському просторі виникла відносно недавно. Про співвідношення релігії і освіти роздумували і раніше, але як правило в негативному сенсі. Нові обставини диктують і нові підходи до заявленої теми. Поліфонія думок утримує в собі і явну критику будь-якої можливості співіснування релігії і освіти, вульгарно пов'язуючи релігію з мракобіссям, яка не може нести ніякого просвітництва, затуманюючи мізки людині. Такі позавчорашні оцінки релігії все менше знаходять прихильність в суспільстві, яке за ці роки «відкрило» для себе релігію (на відміну від деколи і досі існуючого уявлення про неї як фантастичне відображення в головах людей тих зовнішніх сил, які панують над ними) як духовно насичену реальність, як те, що наповняє смыслом людське існування, визначає покликання особи, що утверджує її в світі, в суспільстві, власному житті.

Силами вчених-релігієзнавців в суспільній свідомості поступово відбувається переворот: релігія подається як складний історичний феномен, як традиція, яка утримувала людей - віруючих, а часто і невіруючих - від вчинення злочинів, протиправних дій, ненависті тощо. Релігія була і є потужним засобом регуляції міжособистісних і міжспільнотних відносин, не кажучи про сенсоутворюючі та вітальні потенції релігійних вчень. Релігія визначала цивілізаційні орієнтації різних народів, служила ідеологічним і політичним важелем для розвитку окремих держав. Релігія світоглядно і ціннісно постійно запліднювала культуру людства, а її різні форми сприяли створенню розмаїтого культурного світу.

Таке розуміння релігії та ставлення до неї формується через освіту, яка є давнім і випробуваним каналом передачі релігійних знань і цінностей.

Серед наукових інтересів Наталії Гаврілової, якій присвячена ця збірка, питання освіти і релігії були чи не найпріоритетнішими. Поглянувши на перелік Наталіних праць, а їх ми знаходимо у видрукуваній тут статті Оксани Горкуші, не важко помітити, що вона багато часу присвятила дослідженню даної теми. Справжнім науковим тріумфом для Наталі став наш спільний матеріал про релігійну освіту в Україні, який ми

підготували на прохання Єлени Мірошнікової з Росії та Дерекса Девіса з США до престижного видання «The Routledge International Handbook of Religious Education» (Лондон-Нью-Йорк, 2013). Серед 53 країн світу, які були обрані науковими редакторами для описання стану релігійної освіти в них, є і Україна – в тому числі і стараннями Наталії Гаврілової.

Наталя цікавилася духовними проблемами сучасної молоді, характером її релігійності, рівнем освіченості молодих священиків, пасторів. Її турбувало майбутнє молоді, вона щиро переживала професійну і загальнокультурну обмеженість деяких молодіжних середовищ. Про це Наталя знала не з книжок, а з власного досвіду постійного спілкування з молоддю, яку вона із задоволенням опитувала, анкетувала, з якою дискутувала, а часом сперечалася. Вона була надзвичайно чутлива до негативних проявів безкультурності, неосвіченості, вважала, що це спричинено не тільки відсутністю відповідної політики держави в сфері освіти, але й недоліками сімейного виховання, байдужістю людини до саморозвитку і самонавчання. Наталя не тільки критикувала інших за їхню обмеженість, неосвіченість, а героїчно долала в собі невпевненість від незнання деяких філософських, соціологічних, релігієзнавчих понять і теорій. Вона сумлінно заповнювала ті прогалини у своїх знаннях, які заважали їй відчувати себе професіоналом. За роки свого навчання в Тернопільському університеті, в аспірантурі Інституту філософії НАН України Наталя здійснила неймовірне: вона перезавантажила себе, показавши і собі, і всім, хто знав її, що працюючи над собою, прагнучи до більшого, поступово крок за кроком реалізуючи свої плани, можна з провінційної вузівської відмінниці вирости до науковця європейського рівня. Для цього Наталя «гризла» не тільки англійську мову, а й науки – теоретичні і практичні, зарубіжний досвід використання останніх у дослідженні релігійності українського суспільства, зокрема молодіжного його сегменту. Якби не трагічна смерть у січні 2013 року, то Наталя б стала яскравим представником нової генерації релігієзнавців-соціологів, які творять українську соціологію релігії.

Днями Наталі виповнюється 33 роки. Це вік, коли людина знаходиться на старті розкриття своїх професійних можливостей, коли вона знає, чого хоче від життя, готова і може його збудувати у відповідності до сформованої і ясно сформульованої системи цінностей. Ці цінності вона отримала від своїх батьків, від родини, від людей тієї землі, на якій народилася і зростала. Думаючи зараз про те, якою була Наталя, якою вона ставала рік за роком, згадується багато добрих рис її характеру і життєвої вдачі. Місця не вистачить, щоб усі перерахувати. Але особливо її вирізняла надзвичайна делікатність, підвищене відчуття власної гідності, повага до інших людей, до їх внутрішнього світу. Вона сама прагнула бути незалежною і цінувала свободу іншого. Її завжди цікавила Людина, її почуття, думки, бажання, внутрішні проблеми. Вона тонко відчувала кордони іншої особистості, майже ніколи не переступала їх, навіть за

наявності дозволу. Наталя, при всій своїй інтровертності, була послідовним і навіть гарячим борцем за справедливість, її обурювала соціальна нерівність, приниження іншої людини, права якої вона готова була боронити.

Наталя вмiла бути вдячною, і вдячність ця була не показана, а якась тиха і спокійна, душевна і світла. Це читалося в її погляді, в особливих словах, в обіймах, в тому душевному теплі, яке випромiнювала Наталя і яким вона прагнула обiгріти тих, хто був їй близьким.

Десять рокiв ми йшли з Наталією по життю разом. Разом, це коли спiльними стають не тiльки науковi проблеми, в якi Наталя і мене, як свого наукового керiвника, глибоко занурила. Вона оживила їх для мене, перетворила на теми постiйної уваги, активного включеного спостереження. Це завдяки Наталі я їздила разом з нею досліджувати релігійність студентської молоді в Чернівці, Дніпропетровськ, Донецьк, Львів... Вона була готова їхати будь-куди в будь-яку хвилину, щоб пізнавати щось нове, зустрічатися з новими людьми, отримувати нові враження, ділитися новими спостереженнями. Без неї неможливо уявити собі Польщу, Францію, Італію, де ми подорожували разом. Наталя завжди була поруч, зі мною, з нами, з радістю включалася у спiльнi справи, готова буда взяти на себе відповідальність і тяжкість турбот інших людей. «Вам чимось допомогти?» - таке звичне запитання часто чули від неї... Або: «Чи можна вас щось попитати?» Як мені і всім нам зараз не вистачає цих запитань, цих світлих очей, цієї посмішки, цієї готовності зробити приємність іншій людині. Ми щиро любили і любимо нашу Наталю, Нататулічку, яка буде жити разом з нами до тих пір, поки ми дихаємо, бачимо, чуємо цей світ, світ, яким так захоплювалася і який так цiнувала Наталія Гаврілова.

Проф. Людмила Филипович